

TIDENS FORDUMMELSE

En gang fik danskfaget kritik for ikke at lære eleverne stave- og læsefærdigheder. Det blev der rettet op på. Og i dag er det ikke det væsentligste problem i danskfaget. Problemet er, at danskfaget ikke træner eleverne til at udøve dømmekraft i en global og foranderlig verden.

Af CLAUS HOLM,
instituteder, DPU, Aarhus Universitet

Vidensamfundet må være højdepunktet for et dansk samfund, der hylder befolkningens tilegnelse af viden, færdigheder og kompetencer livet igennem. Eller er det? I dag er vi i tvivl om svaret. For også vi danskere diskuterer det post-faktuelle samfund. De fordummende konsekvenser af at google i et eksplosivt informations- og videnshav. Og mere generelt er vi i tvivl om, hvilken viden og hvilke færdigheder uddannelsessystemet skal formidle, når det forsøger at forberede den næste generation til det fremtidige samfund og arbejdsmarked. Kan det virkelig være rigtigt? Har fordummelsen taget over?

Det mente professor Johannes Sløk. Tilbage i 1976, i artiklen *Fordummelsens tid* (Midtfyns Bogtryk), formulerede han idéen om, at samfundet var truet af en fremadskridende fordummelse. Det stod i stærk kontrast til forestillingen om at leve i oplysningens tidsalder med idealet om det voksne, myndige menneske, der brugte sin frihed fornuftigt. Ikke desto mindre hævdede Sløk, at flere fordummelsesprocedurer var i fremvækst. En af disse gik ud på at lade mennesker være det, de begynder med at være, nemlig uvidende. Sløks erfaring var nemlig, at studerende blev mere og mere uvidende om, hvordan man skrev rigtigt og talte med velvalgte og præcise ord. Og sikker var han på, at blev man for fin til at lære netop disse færdigheder, så var det fordummende.

En anden fordummelsesprocedure gik ifølge Sløk ud på, at folk holdt op med at søge dybere indsigt ved at læse store forfattere og tilegne sig nødvendig viden om vigtige historiske sammenhænge, fordi de i stedet blev overdyngt med oplysninger, informationer og beretninger fra dagspresse og trivallitteratur.

20 år efter mente også Weekendavisens chefredaktør Henning Fonsmark, at vi var truet af fordummelse. I bogen *Kampen mod kundskaber* (Gyldendal, 1996) pegede han på det grundproblem, at elevernes gutenbergske skrive-, læse- og regnefærdigheder blev forsømt. Konkret henviste han til resultaterne fra en international læseundersøgelse fra 1991. Den viste, at danske 3.-klasse-elevs læsefærdigheder var alt, alt for ringe. Det alarmerede ikke kun Sløk og Fonsmark, men hele Danmark. En national indsats blev organiseret og bar frugt. Resultaterne fra de seneste internationale læseundersøgelser (PIRLS) viser, at danske elever ligger over gennemsnittet for alle deltagerlande. Så hverken det sidste ret-stavende eller læsende menneske er forsvundet, som Fonsmark ellers frygtede.

Men hvad med Sløks henvisning til den fordummelse, der handlede om elevernes evne til at etablere og overskue vigtige sammenhænge? Er skolen blevet bedre eller dummere til at forberede eleverne på det? For at nærme os et svar, må vi gøre brug af resultaterne fra DPU-forskeres aktuelle undersøgelse af anvendelse af læremidler i danskfaget.

I bogen *Læremidlernes danskfag* (Aarhus Universitetsforlag, 2017) konkluderer adjunkt Jesper Bremholm m.fl., at danskfaget – bedømt efter brug af læremidler – i dag er et indholdsmæssigt snævert og nationalt fag, der orienterer sig mod formelle færdigheder løsrevet fra meningsfulde og elevinddragende kontekster. Det bekymrer. Dels fordi resultatet sår tvivl om, hvorvidt danskfaget dermed lever op til folkeskolens *Fælles Mål*, der skal forstås i lyset af *fagets fagformål* og *folkeskolens formålsparagraf*. Dels fordi disse formålsbeskrivelser netop indeholder ambitionen om, at eleverne udvikler sig til at være kritiske og selvstændigt tænkende mennesker og borgere, der gør brug af de mange tekst-, udtryks- og kommunikationsformer,

vi betjener os af i et moderne menneske- og samfundsliv. Og samtidig en ambition om, at eleverne lærer at se Danmark i forhold til en omverden – en global verden af foranderlige og større kultursammenhænge.

I det perspektiv giver det mening at stille spørgsmålet: Befinder vi os i fordummelsens tid? Det ville være, ja, dumt at svare for generelt og for sikkert på det med baggrund i skitseringen af udviklingen i elevs skrive- og læsefærdigheder. Men holder jeg mig til at vurdere graden af fordummelse ved at forholde mig til to af Sløks fordummelsesprocedurer, bliver konklusionen følgende: For det første er vores generelle problem ikke mere danske elevs skrive- og læsefærdigheder. Har vi et færdighedsproblem, er det, at vi hænger lidt for fast i at træne de gutenbergske færdigheder i stedet for det digitale samfunds kommunikations- og udtryksfærdigheder. Men for det andet er det mere truende fordummelsesproblem i danskfaget anno 2018, at det indholdsmæssigt er for nationalt og kulturkonservativt orienteret.

Så min samlede vurdering er, at vi i mange år – og med jævne mellemrum – har diskuteret funktionel analfabetisme. Men jeg frygter, at det bliver mere retvisende at diskutere forekomsten af funktionel stupiditet: Det kan gå rigtig fint med elevs stave- og læsefærdigheder, men samtidig temmelig dårligt med at gøre elever i stand til kritisk at tage stilling til *hvad*, det aktuelt er vigtigt at lære. Og mangel på træning af elevs dømmekraft er det, man almindeligvis forstår ved vækst i fordummelse. ■

